

ANNA ŁUKASZUK

Uniwersytet Rzeszowski

‘WHOLE OF GOVERNMENT’ ORAZ ‘WHOLE OF SOCIETY’ – SKUTECZNE DZIAŁANIA W BUDOWANIU ŚWIADOMOŚCI I ODPORNOŚCI SPOŁECZEŃSTWA NA ZAGROŻENIA W PRZESTRZENI INFORMACYJNEJ – PRZECIWDZIAŁANIE DEZINFORMACJI W POLSCE

Bywają fałszywe, które tak dobrze udają prawdę,
iż byłoby omyłką nie dać się im oszukać.
François de La Rochefoucauld

1. WSTĘP

Tematyka odnosząca się do zagrożeń w przestrzeni informacyjnej związanych z dezinformacją nabrała wyjątkowego znaczenia w ostatnim czasie. Dezinformacja nie jest zjawiskiem nowym, podobnie jak zagrożenie, jakie może stanowić dla rządów i społeczeństw. Jednakże fakt, iż stała się ona istotnym elementem toczącej się wojny informacyjnej, jej intensyfikacja i siła oddziaływania powodują, że możliwość wpływania na opinię publiczną ma miejsce na niespotykaną dotąd skalę. Przestrzeń informacyjna stała się obszarem oddziaływania na społeczeństwo, na nasze postrzeganie, rozumienie, odbiór i ocenę rzeczywistości. Codziennosc w sposób niebudzący wątpliwości pokazuje nam, jak ważne z punktu widzenia naszego bezpieczeństwa jest właściwe zarządzanie przestrzenią informacyjną. Doświadczamy jako społeczeństwo zjawiska stresu informacyjnego, jesteśmy zmuszeni konfrontować się ze zbyt dużą ilością informacji, w tym informacji fałszywych i celowo

wprowadzających w błąd. Kryzys związany z pandemią COVID-19, a także trwającą wojną na Ukrainie i ich następstwa w sferze gospodarczej i geopolitycznej jednoznacznie pokazały, że państwo jest zmuszone podjąć zdecydowane działania mające na celu wzmocnienie zdolności do reagowania na rozprzestrzenianie się dezinformacji. Należy to czynić, budując zbiorową świadomość i odporność społeczeństwa, która pozwoli stawić opór fali dezinformacji.

Polska od lat jest celem ataków informacyjnych i propagandowych, szczególnie ze strony Federacji Rosyjskiej¹, dlatego też działania poświęcone budowaniu świadomości i odporności są konieczne i w pełni uzasadnione. Jako członek Unii Europejskiej i NATO znajdujemy się wśród państw, w stosunku do których działania podejmowane przez Federację Rosyjską w przestrzeni informacyjnej, w tym dezinformacja, wykorzystywane są do osłabiania pozycji naszego kraju na arenie międzynarodowej, wpływania na procesy polityczne i administracyjne zachodzące w kraju, a także doprowadzają do polaryzacji naszego społeczeństwa. W czasie pandemii koronawirusa doświadczyliśmy zintensyfikowania tego typu działań, co mogło mieć szczególnie groźne skutki w wymiarze bezpieczeństwa zdrowotnego dla całego społeczeństwa. Rozpowszechnianie dezinformacji wpływa na procesy kształtowania polityki przez wywieranie nacisku na opinię publiczną. Podmioty krajowe i zagraniczne mogą posługiwać się dezinformacją, aby manipulować polityką, debatami społecznymi i zachowaniami w takich dziedzinach, jak zmiana klimatu, migracja, bezpieczeństwo publiczne, zdrowie i finanse. Dezinformacja może również prowadzić do zmniejszenia zaufania do

---

¹ Wśród licznych środków wykorzystywanych przez rosyjskie służby jest kreowanie i wykorzystywanie tzw. fake newsów – fałszywych faktów informacyjnych, wzbudzających duże zainteresowanie społeczności, ale także stosowanie farm trolli, mających dyskredytować narrację inną niż rosyjska. Innym środkiem medialnym jest np. dezinformacyjny infotainment – łączenie przekazów informacyjnych z rozrywką i kulturą, tak aby wzmocnić, a czasem wręcz sakralizować rosyjskie spojrzenie na politykę międzynarodową. P. STANIURSKI, *Trolling, Fake news, infotainment. Rola mediów społecznościowych w prowadzeniu wojny informacyjnej na przykładzie działań podejmowanych w tym obszarze przez Federację Rosyjską*, [w:] *Dezinformacja – Inspiracja – Społeczeństwo. Social CyberSecurity*, red. D. BOĆKOWSKI, E. DĄBROWSKA-PROKOPOWSKA, P. GORYŃ, K. GORYŃ, Białystok 2022, s. 51.

nauki i dowodów empirycznych². Taka rzeczywistość sprawia, że państwo, w tym administracja publiczna, które stoi na straży bezpieczeństwa społeczeństwa, również tego informacyjnego, ma szczególnie trudne zadanie do wykonania. Bezpieczeństwo informacyjne jest bowiem jednym z najbardziej wrażliwych obszarów bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego, mającym charakter transsektorowy i wpływającym na efektywność funkcjonowania całego systemu bezpieczeństwa wraz z jego integralną częścią, jaką jest cyberbezpieczeństwo³.

Kluczowym zagadnieniem w przeciwdziałaniu dezinformacji jest budowanie odporności społecznej, która w zasadniczy sposób opiera się na budowaniu świadomości społeczeństwa na zagrożenia płynące z dezinformacji. Jako obywatele potrzebujemy adekwatnej wiedzy i umiejętności, aby móc dokonać rozróżnienia informacji prawdziwych od tych fałszywych i wprowadzających w błąd, a tym samym być zdolnymi przeciwdziałać dezinformacji. Budowanie odporności społeczeństwa na dezinformację w sposób bezpośredni wpływa na wzmocnienie przestrzeni informacyjnej państwa i jego odporność na zewnętrzne i wewnętrzne czynniki destabilizujące.

Artykuł poświęcony jest tematyce zastosowania koncepcji podejścia całego rządu *whole of government* (WGA) oraz całego społeczeństwa *whole of society* (WoS) jako skutecznego działania w budowaniu świadomości i odporności społeczeństwa na zagrożenia w przestrzeni informacyjnej, koncentrując się na przeciwdziałaniu dezinformacji w naszym kraju. Jest to szczególnie aktualna tematyka, która stała się przedmiotem badań i analiz prowadzonych na gruncie państwa, podmiotów sektora prywatnego i społeczeństwa obywatelskiego, w tym również środowiska naukowego. Szerokie spektrum zainteresowania dezinformacją obrazuje, jak złożone i wielopłaszczyznowe jest to zjawisko. Intensyfikacja i wszechobecność dezinformacji stanowi duże

---

² Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Zwalczanie dezinformacji w Internecie: podejście europejskie*, Komisja Europejska, Bruksela 2018, s. 2.

³ *Doktryna Bezpieczeństwa Informacyjnego RP (projekt 24.07.2015)*, https://www.bbn.gov.pl/ftp/dok/01/Projekt_Doktryny_Bezpieczenstwa_Informacyjnego_RP.pdf [dostęp 15 maja 2023 r.].

wyzwanie, nie tylko dla rządów, ale i dla społeczeństwa, dlatego też skuteczności w przeciwdziałaniu temu zjawisku upatruje się w integracji działań na obu tych płaszczyznach. Wysiłki w tej mierze nie mogą ograniczać się wyłącznie do poziomu rządu czy kraju, ponieważ dezinformacja wykracza poza granice terytorialne. Bieżące i proponowane inicjatywy muszą odzwierciedlać stojące przed interdyscyplinarnymi i systemowymi wyzwaniami oraz być opracowywane i wdrażane we współpracy z mediami i organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, koncentrując się na szerokim zakresie zagadnień⁴. W obliczu wielu zagrożeń, z jakim mierzymy się obecnie, właściwe zarządzanie przestrzenią informacyjną, w tym przeciwdziałanie dezinformacji, stało się jednym z najważniejszych zagadnień bezpieczeństwa, nie tylko naszego kraju, lecz także Unii Europejskiej i wszystkich sojuszników. Jest ono zależne przede wszystkim od możliwości skoordynowania działań na poziomie rządowym, jak i społecznym, a więc zastosowania podejścia obejmującego cały rząd (WGA) i całe społeczeństwo (WoS).

2. DEZINFORMACJA I JEJ WPŁYW NA SPOŁECZEŃSTWO

Dezinformację należy rozumieć jako możliwe do zweryfikowania nieprawdziwe lub wprowadzające w błąd informacje, tworzone, przedstawiane i rozpowszechniane w celu uzyskania korzyści gospodarczych lub wprowadzenia w błąd opinii publicznej, które mogą wyrządzić szkodę publiczną. Szkoła publiczna obejmuje zagrożenia dla demokratycznych procesów politycznych i kształtowania polityki oraz dla dóbr publicznych, takich jak ochrona zdrowia obywateli, środowisko naturalne lub bezpieczeństwo. Dezinformacja wynika z powiązanych wzajemnie względów gospodarczych, technologicznych, politycznych i ideologicznych. Rozprzestrzenianie się dezinformacji jest przede wszystkim objawem szerszych zjawisk, które zachodzą w społeczeństwach stojących

---

⁴ OECD, *Building Trust and Reinforcing Democracy, Preparing the Ground for Government Action*, Public Governance Reviews, November 2022, <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/76972a4a-en/index.html?itemId=/content/publication/76972a4a-en> [dostęp 24 kwietnia 2023 r.].

w obliczu szybkich zmian. Brak bezpieczeństwa gospodarczego, rosnący ekstremizm i zmiany kulturowe powodują niepokój i stają się podłożem kampanii dezinformacyjnych sprzyjających powstawaniu napięć społecznych, polaryzacji i brakowi zaufania⁵. Siłę oddziaływania i destrukcyjny wpływ dezinformacji na społeczeństwo można było obserwować w czasie pandemii COVID-19. Zjawisko to zostało określone mianem infodemii, która w bezpośredni sposób pogorszyła sytuację kryzysową, wpływając na zdrowie i życie ludzi, szkodząc zorganizowanym wysiłkom społeczeństw na rzecz walki z pandemią. Towarzyszyło mu również zjawisko denializmu naukowego, tym bardziej szkodliwego, że negowanie osiągnięć oraz faktów nauki miało negatywny wpływ na kształtowanie społecznych postaw, zwłaszcza wobec takich tematów, jak szczepienia⁶. Dezinformacja dotycząca pandemii doprowadziła do kryzysu zaufania do wiedzy medycznej i naukowej oraz instytucji, a także kryzysu zaufania do sprawowania rządów, niezbędnych do przywództwa i zarządzania reakcją na coraz bardziej wszechogarniający kryzys zdrowotny, społeczny i gospodarczy⁷. Ujawniona w czasie pandemii podatność społeczeństwa na dezinformację ukazała, jak ogromnym wyzwaniem jest budowanie świadomości i odporności społecznej na fałszywe i wprowadzające w błąd informacje.

Niewątpliwie istotną rolę w tej materii odgrywają nowe technologie i ich dynamiczny rozwój. Internet nie tylko znacznie zwiększył ilość i różnorodność wiadomości dostępnych dla obywateli, lecz także bardzo zmienił sposób, w jaki uzyskują oni dostęp do wiadomości i korzystają z nich. Media internetowe stają się obecnie głównym źródłem informacji, zwłaszcza dla młodych użytkowników. Nowe technologie mogą być wykorzystywane w szczególności w mediach społecznościowych,

---

⁵ *Komunikat...*, s. 4-5.

⁶ Szerzej K. KONOPKA, *Pandemia dezinformacji – prawno-psychologiczny punkt widzenia wobec internetowych ruchów antyszczepionkowych i altmedowych*, [w:] *Dezinformacja – Inspiracja – Społeczeństwo. Social CyberSecurity*, red. D. BOĆKOWSKI, E. DĄBROWSKA-PROKOPOWSKA, P. GORYŃ, K. GORYŃ, Białystok 2022.

⁷ M. LESSENSKI, *Media Literacy Index 2021 Double Trouble: Resilience to Fake News at the Time of Covid-19 Infodemic*, Open Society Institute – Sofia, Policy Brief, March 2021, s. 2-3.

do rozpowszechniania dezinformacji w niespotykanej dotychczas skali, z bezprecedensową szybkością i precyzją, prowadząc do tworzenia spersonalizowanych sfer informacji, które wzmacniają przekaz kampanii dezinformacyjnych. Masowe kampanie dezinformacyjne w Internecie są często wykorzystywane przez różne podmioty krajowe i zagraniczne w celu wzbudzania nieufności i tworzenia napięć społecznych, co może mieć poważne konsekwencje dla naszego bezpieczeństwa⁸.

Dezinformacja uznawana jest za jedno z największych zagrożeń dla współczesnej demokracji, uderza w jej podstawowe wartości, w państwa i ich struktury. Z perspektywy państwa przyjmuje się, że dezinformacja w środowisku informacyjnym jest celowo szkodliwym i nieetycznym osiągnięciem celów przy wykorzystaniu wszelkich narzędzi, także nielegalnych. Dotyczyć to może dowolnej sfery działalności państwa będącego celem dezinformacji, ze szczególnym uwzględnieniem bezpieczeństwa, gospodarki, pozycji na arenie międzynarodowej, relacji państwo – obywatel, z wykorzystaniem środowiska informacyjnego, odbiorców treści jako decydującego narzędzia wywierania nacisku na organy kierownicze państwa⁹. Szybkie i masowe rozprzestrzenianie się dezinformacji stanowi fundamentalne zagrożenie dla swobodnej i opartej na faktach wymiany informacji, która leży u podstaw demokracji i zaufania do instytucji publicznych. Destrukcyjny wpływ na społeczeństwo dostrzega się w fakcie, że dezinformacja polaryzuje debatę publiczną, osłabia wolę społeczeństwa do angażowania się w życie demokratyczne i utrudnia budowanie konsensusu¹⁰. Unia Europejska podkreśla, że jest czynnikiem podważającym zaufanie do instytucji publicznych, mediów cyfrowych i tradycyjnych oraz szkodzi demokracjom przez utrudnianie obywatelom podejmowania świadomych decyzji, zagraża również bezpieczeństwu procesów wyborczych. Staje się także często

---

⁸ *Komunikat...*, s. 2.

⁹ Państwowy Instytut Badawczy NASK, *Zjawisko dezinformacji w dobie rewolucji cyfrowej. Państwo. Społeczeństwo. Polityka. Biznes*, Warszawa, wrzesień 2019, s. 12.

¹⁰ OECD, *Building Trust and Reinforcing Democracy Preparing the Ground for Government Action*, November 2022, <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/76972a4a-en/index.html?itemId=/content/publication/76972a4a-en> [dostęp 10 kwietnia 2023 r.].

podstawą radykalnych i ekstremistycznych idei i działań¹¹. Należy przyjąć, że dezinformacja, szczególnie w krajach demokratycznych, może atakować wolność słowa i prawo do informacji. W przypadku mediów jest to prawo do wolności słowa, rzetelnego informowania obywateli i stania na straży uczciwości i ochrony zależnych od nich odbiorców¹². Możliwość dostępu do wiarygodnych informacji ma kluczowe znaczenie dla zaufania publicznego i zdrowych demokracji. W tym kontekście natychmiastowe i globalne rozprzestrzenianie się ukierunkowanych kampanii dezinformacyjnych wprowadzających w błąd opinię publiczną stanowią fundamentalne zagrożenie dla demokracji¹³.

3. ODPORNOŚĆ SPOŁECZNA NA DEZINFORMACJE

Do najważniejszych środków przeciwdziałania dezinformacji zalicza się odporność społeczną. Jest to proces oparty na współpracy, kompleksowym działaniu na rzecz zrozumienia problemu dezinformacji, przeciwdziałania mu, ograniczania negatywnych skutków oraz edukacji, skierowany do całego społeczeństwa i wypracowany przez instytucje publiczne, społeczeństwo obywatelskie, środowisko akademickie oraz sektor prywatny¹⁴. Na konieczność budowania wszechstronnej odporności społeczeństwa na dezinformację zwraca uwagę Unia Europejska. Dotychczasowe jej działania koncentrowały się na zwalczaniu dezinformacji i propagandy oraz wzmacnianiu ochrony infrastruktury krytycznej przed cyberatakami. W Kompasie Strategicznym, który

---

¹¹ *Komunikat...*, s. 1-12.

¹² P. CHMIELECKA, *Zjawisko dezinformacji komunikacji politycznej na przykładzie imigrantów z Ukrainy – zarys problemu*, [w:] *Dezinformacja – Inspiracja – Społeczeństwo. Social CyberSecurity*, red. D. BOĆKOWSKI, E. DĄBROWSKA-PROKOPOWSKA, P. GORYŃ, K. GORYŃ, Białystok 2022, s. 64-65.

¹³ OECD, *The OECD DIS/MIS Resource Hub Joining forces to fight dis- and misinformation*, <https://www.oecd.org/stories/dis-misinformation-hub/> [dostęp 26 marca 2023 r.].

¹⁴ I. ALBRYCHT, Ł. GAWRON, M. GÓRA, M. HAMPPEL, M. KRAWCZYK, S. ŁAZAREK, K. MALESA, W. SKOMRA, *Systemowa odporność państwa w cyfrowej erze*, Kraków 2022, s. 16.

został przyjęty przez Radę UE 21 marca 2022 r., niespełna miesiąc po rosyjskiej inwazji na Ukrainę, nacisk położono na zwiększanie odporności państw i społeczeństw na manipulacje informacyjne i zewnętrzne ingerencje w procesy polityczne. Budowa odporności państw Unii i ich społeczeństw jest ukierunkowana na zmniejszenie podatności na wrogą dezinformację i propagandę oraz na wzmocnienie ochrony infrastruktury krytycznej przed cyberatakami, terroryzmem, dywersją i sabotażem¹⁵. Na podstawie prowadzonych badań Polska sytuowana jest w gronie państw o dużej świadomości zagrożeń powodowanych oddziaływaniem dezinformacji i propagandy, niemniej wskazuje się, że świadomość ta istnieje przede wszystkim wśród organów i instytucji państwa. Wskazuje się jednocześnie, że poziom odporności społeczeństwa na dezinformację i propagandę ciągle wymaga dalszych wysiłków ukierunkowanych na wzmocnianie świadomości i odporności¹⁶.

W budowaniu świadomości i odporności społecznej najistotniejszą rolę odgrywa szeroko pojęta edukacja. Jej rolę i znaczenie podkreślają wszystkie podmioty zaangażowane w ten proces. Budowanie świadomości i odporności społecznej nakłada na państwo obowiązek kształcenia obywateli w zdobywaniu kompetencji cyfrowych. Ustawiczne rozwijanie umiejętności krytycznego myślenia i kompetencji cyfrowych, w szczególności przez młodych ludzi, ma zasadnicze znaczenie dla wzmocnienia odporności społeczeństwa na dezinformację¹⁷. Propagowane jest podejście „edukacja przed regulacją”, jako skutecznego i efektywnego sposobu budowania świadomości i odporności społeczeństwa. W rankingu Indeksu umiejętności korzystania z mediów¹⁸ Finlandia, Dania, Estonia, Szwecja i Irlandia od lat znajdują się w czołówce państw

---

¹⁵ F. BRYJKA, *Rozwój unijnych zdolności do zwalczania zagrożeń hybrydowych*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Strategic Files 9(117), sierpień 2022, s. 2-5.

¹⁶ *Identyfikacja otoczenia i uwarunkowań systemowych administracji publicznej w Polsce w kontekście współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie przeciwdziałania rosyjskiej dezinformacji i propagandzie: luki, potrzeby, rekomendacje. Projekt przeciwdziałania rosyjskiej dezinformacji i propagandzie*, Grupa Defence24, Warszawa, grudzień 2022, s. 13.

¹⁷ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Zwalczanie dezinformacji...*, s. 14.

¹⁸ M. LESSENSKI, *op. cit.*, s. 12.

potwierdzających skuteczność takich działań. Kraje te mają największy potencjał do przeciwstawienia się negatywnemu wpływowi fake newsów i dezinformacji, ze względu na jakość edukacji, wolne media i wysokie zaufanie społeczne¹⁹. Umiejętność korzystania z mediów i informacji jest powszechnym elementem programów nauczania od najmłodszych lat w wielu krajach. Edukacja prowadzona w sposób kompleksowy uznawana jest za skuteczny sposób tworzenia krytycznego myślenia wśród obywateli, wyposażenia ich w umiejętności przyswajania informacji, a przez to konstruktywnego uczestniczenia w życiu publicznym²⁰.

---

¹⁹ Dla skuteczności i efektywności działań przeciw dezinformacji w ramach modelu podejścia całego społeczeństwa przedstawia się przykład Finlandii i Szwecji. Finlandia od lat stanowi wzór w tych działaniach. Przede wszystkim stawia na wspólną pracę między środowiskiem biznesowym a władzami. Przykładem jest NESO pool Media-pooli, forum współpracy, na którym firmy i odpowiednie władze wspólnie poszukują rozwiązań w zakresie bezpieczeństwa komunikacji masowej, poza tym fińska polityka dotycząca umiejętności korzystania z mediów jest jednym z kluczowych obszarów partnerstwa publiczno-prywatnego. Istotną cechą Finlandii jest mnogość podmiotów i projektów, które są częściowo lub w całości finansowane przez ministerstwa lub inne władze publiczne. Ważną rolę odgrywa Ministerstwo Edukacji i Kultury, edukacja medialna jest planowana, praktykowana i rozwijana w ramach szeroko zakrojonej współpracy różnych podmiotów. Finlandia daje przykład w wielu sektorach gotowości całego społeczeństwa, mimo że system nie jest pozbawiony wad, to międzynarodowe uznanie otrzymane w tym zakresie jest w pełni zasłużone. W ostatnich latach Szwecja również wykazała się determinacją w działaniach przeciwdziałających kampaniom dezinformacyjnym i przedstawia w swoich działaniach kompleksowe podejście zarówno ze strony rządu, jak i społeczeństwa obywatelskiego. W lutym 2022 r. została powołana Agencja Obrony Psychologicznej, której kluczowym zadaniem jest wspieranie świadomości i odporności społeczeństwa na skutki kampanii dezinformacyjnych przez koordynację i rozwój działań organów i innych podmiotów szwedzkiej obrony psychologicznej oraz wspieranie takich działań. Zob. M. WIGELL, H. MIKKOLA, T. JUNTUNEN, *Best Practices in the whole-of-society approach in countering hybrid threats*, Policy Department for External Policies, European Union, Brussels 2021, s. 30-35.

²⁰ OECD, *Good Practice Principles for Public Communication Responses to Mis- and Disinformation*, «Public Governance Policy Papers» 30/2022, s. 33.

4. KONCEPCJA PODEJŚCIA CAŁEGO RZĄDU WHOLE OF GOVERNMENT (WGA) I CAŁEGO SPOŁECZEŃSTWA WHOLE OF SOCIETY (WoS) A DEZINFORMACJA

Obecna sytuacja pokazuje, że żaden sektor pojedynczo nie ma zasobów i zdolności, aby skutecznie przeciwdziałać dezinformacji. Doświadczenia kryzysów ostatnich lat bezsprzecznie wskazują, że w walce z dezinformacją działania zarówno na arenie krajowej, jak i międzynarodowej muszą być skoordynowane i oparte na współpracy całego rządu i całego społeczeństwa. Podkreśla się, że dzięki stosowaniu podejścia całego rządu (WGA) i całego społeczeństwa (WoS) możliwe jest eliminowanie tzw. mechanizmu silosowości, czyli gromadzenia wiedzy oraz realizacji procesów monitorowania, analizy, a także prowadzenia działań przez jeden resort bez otwierania się na podmioty zewnętrzne, co w zdecydowany sposób zawęży możliwości skutecznego przeciwdziałania negatywnym zjawiskom. Przełamywanie silosów informacyjnych, które są tworzone przez departamentalizm i brak koordynacji, jest niezbędne w podejmowaniu efektywnych działań przy tak skomplikowanym i wszechobecnym zjawisku, jakim jest dezinformacja. Państwo nie jest w stanie i nie powinno samodzielnie kształtować środowiska informacyjnego. Sfera ta jest współdzielona przez społeczeństwo, sektor prywatny, organizacje pozarządowe oraz indywidualnych użytkowników, którzy również powinni czuć odpowiedzialność za dobro wspólne, jakim jest dostęp do informacji²¹. Potrzebne są nowe modele sprawowania rządów z podejściem obejmującym całość społeczeństwa, aby budować odporność demokracji na dezinformację. Rządy muszą współpracować z organizacjami mediów tradycyjnych i społecznościowych, naukowcami i społeczeństwem obywatelskim, aby przekształcić ekosystemy informacyjne, zapewniając zarówno wolność słowa, jak i integralność informacji²². Model gotowości oparty na pojęciach całego społeczeństwa (WoS), całego rządu (WGA) i odporności społecznej zyskał popularność w działaniach Unii Europejskiej. W tym względzie kluczowe procesy

---

²¹ Państwowy Instytut Badawczy NASK..., s. 10.

²² OECD, *Building Trust...*

polityczne obejmują plan działania w zakresie zwalczania dezinformacji z 2018 r. (Komisja Europejska, 2018b) oraz utworzenie w 2019 r. systemu wczesnego ostrzegania o dezinformacji²³. Przykładem skuteczności i znaczenia podejścia całego rządu (WGA) oraz całego społeczeństwa (WoS) były reakcje krajów na pandemię koronawirusa, jako sposobu na łączenie różnych podmiotów w celu sprostania złożonym wyzwaniom i osiągnięcia powiązanych ze sobą celów niezbędnych w erze celów zrównoważonego rozwoju²⁴.

5. KONCEPCJA PODEJŚCIA CAŁEGO RZĄDU WHOLE OF GOVERNMENT (WGA)

W ostatnich latach pojawiła się globalna tendencja do odchodzenia od struktur opartych na silosach, dezagregacji i podziałach sektorowych, w kierunku bardziej zintegrowanego podejścia do coraz bardziej złożonego i wielowymiarowego świadczenia usług publicznych. Koncepcja podejścia całego rządu (WGA) odnosi się do wspólnych działań podejmowanych przez różne ministerstwa, administracje publiczne i agencje publiczne w celu zapewnienia wspólnego rozwiązania określonych problemów lub zagadnień. Podejście i treść inicjatyw mogą być formalne lub nieformalne. Uwzględnione obszary mogą być związane z rozwojem polityki, zarządzaniem projektami publicznymi lub usługami publicznymi. Dąży również do wprowadzenia spójności w procesie decyzyjnym administracji publicznej²⁵. WGA podkreśla potrzebę większej współpracy i koordynacji ponad granicami departamentów w celu wyeliminowania powielania, optymalizacji zasobów, tworzenia synergii

---

²³ M. WIGELL, H. MIKKOLA, T. JUNTUNEN, *op. cit.*, s. 8.

²⁴ F. ORTENZI, R. MARTEN, N.B. VALENTINE, A. KWAMIE, K. RASANATHAN, *Whole of government and whole of society approaches: call for further research to improve population health and health equity*, BMJ Glob Health 2022, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9344990/> [dostęp 6 maja 2023 r.].

²⁵ *Whole of government and Whole of society Approaches*, <https://journalsofindia.com/whole-of-government-and-whole-of-society-approaches/> [dostęp 18 kwietnia 2023 r.].

między agencjami i dostarczania wysokiej jakości usług obywatelom i interesariuszom. Wymaga transgranicznej struktury rządowej w celu zbudowania wzajemnej współpracy między agencjami rządowymi, które odpowiadają potrzebom, możliwościom i ograniczeniom organizacji na wszystkich poziomach²⁶. Choć same rządy nie są ostatecznym aktorem w dostarczaniu informacji, będą musiały zwiększyć swoje możliwości w przestrzeni informacyjnej przez wzmocnienie mechanizmów koordynacji między agencjami, opracowanie innowacyjnych strategii i narzędzi oraz współpracę z międzynarodowymi partnerami, w celu budowania wiedzy na temat pochodzenia i ścieżek dezinformacji. Rozbijanie wewnętrznych silosów na poziomie rządu ma również służyć ułatwieniu współpracy, budowaniu partnerstwa z zewnętrznymi interesariuszami, a także skupieniu wysiłków zmierzających do dotarcia z dokładnymi informacjami do wszystkich segmentów społeczeństwa²⁷.

Założenia podejścia całego rządu (WGA) w praktyce naszego kraju powinny obejmować tworzenie struktur administracyjnych przeciwdziałających dezinformacji od Kancelarii Prezesa Rady Ministrów przez władze wojewódzkie aż do samorządów. Przejawem takiego wzorca działań jest Strategia Bezpieczeństwa Narodowego 2020 w zakresie przestrzeni informacyjnej. Jej założenia odnoszą się do zapewnienia bezpiecznego funkcjonowania państwa i obywateli w przestrzeni informacyjnej, na poziomie strategicznym zakłada budowę zdolności do ochrony przestrzeni informacyjnej, w tym do systemowego zwalczania dezinformacji, rozumianej jako przenikające się warstwy przestrzeni wirtualnej (warstwa systemów, oprogramowania i aplikacji), fizycznej (infrastruktury i sprzętu) i poznawczej (kognitywnej). Ważną rolę w budowaniu bezpieczeństwa informacyjnego Strategia przypisuje odporności społecznej, zakłada, że aktywnie przeciwdziałać dezinformacji należy

---

²⁶ T. CHRISTENSEN, P. LÆGREID, *The Whole-of-Government Approach to Public Sector Reform*, «Public Administration Review» 67.6/2007, s. 1060 i n.

²⁷ *What is the role of public servants and policymakers in the battle against mis- and disinformation in our democratic systems?*, https://www.oecd-forum.org/posts/what-is-the-role-of-public-servants-and-policymakers-in-the-battle-against-mis-and-disinformation-in-our-democratic-systems?_ga=2.36380896.1523830885.1684075938-987033060.1679909905 [dostęp 15 marca 2023 r.].

przez zwiększenie świadomości społecznej o zagrożeniach związanych z manipulacją informacją poprzez edukację w zakresie bezpieczeństwa informacyjnego²⁸. Za prowadzenie działań na rzecz zwiększenia odporności w przestrzeni informacyjnej odpowiada również Pełnomocnik Rządu do spraw Bezpieczeństwa Przestrzeni Informacyjnej²⁹. Na poziomie administracji państwowej i rządowej, w tym MSZ i MON, powstały wyspecjalizowane w przeciwdziałaniu dezinformacji komórki. Ministerstwo Spraw Zagranicznych jest operatorem unijnego system RAS (*Rapid Alert System*) i prowadzi w tym zakresie szkolenia, również dla kierownictw organów centralnych. W ramach szerszych kompetencji kwestiami zagrożeń dezinformacyjnych zajmują się Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Departament Bezpieczeństwa Narodowego w KPRM, służby wywiadu i kontrwywiadu, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, a także Krajowa Rada Radia i Telewizji, która prowadzi monitoring

---

²⁸ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020, Warszawa 2020, s. 21.

²⁹ Do zadań Rzecznika należy: koordynacja działań organów administracji rządowej, do których należy wykrywanie, monitorowanie i neutralizowanie zagrożeń informacyjnych wymierzonych w interesy Polski, w zakresie rozpoznawania i neutralizowania zagrożeń dla bezpieczeństwa przestrzeni informacyjnej oraz reagowaniem na te zagrożenia, identyfikowanie i analizowanie działań informacyjnych wymierzonych w bezpieczeństwo, interesy i wizerunek Polski, identyfikowanie podmiotów, zwłaszcza podmiotów zagranicznych, podejmujących i prowadzących działania informacyjne przeciwko interesom Polski, identyfikowanie przejawów operacji informacyjno-psychologicznych prowadzonych w przestrzeni informacyjnej przeciwko Polsce, prowadzenie działań zmierzających do neutralizacji zidentyfikowanych zagrożeń dla bezpieczeństwa przestrzeni informacyjnej, prowadzenie działań na rzecz zwiększenia odporności przestrzeni informacyjnej przez: 1) upublicznianie opracowań dotyczących bezpieczeństwa przestrzeni informacyjnej, podejmowanie działań informacyjnych mających na celu wzmocnienie bezpieczeństwa, interesów i wizerunku Polski, koordynację działań komunikacyjnych instytucji odpowiedzialnych za kształtowanie polityki informacyjnej 2) wypracowywanie rekomendacji dla Rady Ministrów w zakresie rozwiązań systemowych, których celem jest wzrost zdolności Rzeczypospolitej Polskiej do zwalczania zagrożeń informacyjnych. Zob. rozporządzenie Rady Ministrów z 11 sierpnia 2022 r. w sprawie ustanowienia Pełnomocnika Rządu do spraw Bezpieczeństwa Przestrzeni Informacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. poz. 1714).

reklam politycznych³⁰. Wysiłki komunikacyjne dotyczące wydarzeń na Ukrainie są koordynowane przez Rządowe Centrum Komunikacji, co zapewnia spójne i skoordynowane przeciwdziałanie zagrożeniom w przestrzeni informacyjnej. Przy Akademii Sztuki Wojskowej powstało Akademickie Centrum Komunikacji Strategicznej (ACKS), które ściśle współpracuje z Centrum Operacyjnym Ministra Obrony Narodowej. Jednym z podstawowych elementów działalności ACKS jest przeciwdziałanie dezinformacji i propagandzie między innymi przez prowadzenie kursów i szkoleń, w trakcie których wskazuje się, w jaki sposób identyfikować i przeciwdziałać dezinformacji³¹. Działania w ramach podejścia całego rządu (WGA) obejmują również wiele inicjatyw międzynarodowych, w tym na forum UE w tworzeniu regulacji prawnych określających zasady przeciwdziałania dezinformacji i propagandzie. Polska administracja państwowa aktywnie uczestniczyła w pracach nad Udoskonalonym kodeksem postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji oraz Aktem o usługach cyfrowych (DSA). Współpracowaliśmy również z Europejską Służbą Działań Zewnętrznych, w tym do zespołu EastStratCom, przyjęliśmy także Unijny Kodeks Postępowania w zakresie Zwalczania Dezinformacji. Właściwe komórki polskiej administracji państwowej współpracują między innymi z Centrum Doskonałości do spraw Komunikacji Strategicznej zlokalizowanym w Rydze, afiliowanym przy NATO. Polskie podmioty uczestniczą regularnie w ustaleniach dotyczących Komunikacji Strategicznej Sojuszu, Operacji Informacyjnych, Operacji Psychologicznych, komunikacji społecznej, w tym wojskowej, oraz dyplomacji publicznej.

---

³⁰ R. KUPIECKI, T. CHŁOŃ, F. BRYJKA, K. KOZŁOWSKI, J. MISIUNA, J. PODEMSKA, P. PODEMSKI, *Platforma przeciwdziałania dezinformacji – budowanie odporności społecznej, badania i edukacja*, Warszawa 2021, s. 84.

³¹ *Identyfikacja otoczenia...*, s. 4-5.

6. KONCEPCJA PODEJŚCIA CAŁEGO SPOŁECZEŃSTWA WHOLE OF SOCIETY (WoS)

Podkreśla się, że w przeciwdziałaniu dezinformacji należy zaplanować kompleksowe polityki w zakresie odporności, w tym odporności społecznej. Należy to zrobić we współpracy obejmującej całe społeczeństwo, które integrują zdolności i kapitał posiadany przez różne podmioty z sektora prywatnego i społeczeństwa obywatelskiego w jeden ujednolicony proces planowania strategicznego. Właściwe reagowanie na zagrożenia informacyjne i zwalczanie dezinformacji z poziomu państwa wymaga ponadresortowej współpracy i podjęcia wielopłaszczyznowych przedsięwzięć. Ważne jest umiejętne wkomponowanie komunikacji administracji państwowej na wielu szczeblach, w narodowy system komunikacji strategicznej, uwzględniający istniejące krajowe zdolności³². *Whole of Society* (WoS) reprezentuje szersze podejście, wykraczające poza organy publiczne i angażujące wszystkie odpowiednie zainteresowane strony, w tym jednostki, rodziny i społeczności, organizacje międzyrządowe, instytucje religijne, społeczeństwo obywatelskie, środowisko akademickie, media, stowarzyszenia wolontariackie oraz sektor prywatny i przemysł³³. Instytucje publiczne powinny koordynować i współpracować z partnerami pozarządowymi w celu budowania zaufania w całym społeczeństwie³⁴. Podejście obejmujące całe społeczeństwo (WoS) oznacza rozważenie zaangażowania wielosektorowych interesariuszy i ułatwienie im aktywnego udziału w procesie decyzyjnym, w celu wspólnego podjęcia odpowiednich działań. W projekcie Doktryny Bezpieczeństwa Informacyjnego Polski podkreśla się potencjał społeczeństwa obywatelskiego, który można wykorzystać na rzecz zwiększenia bezpieczeństwa informacyjnego. Ważną rolę odgrywa również rozwój potencjału naukowego oraz wzrost konkurencyjności ośrodków informacyjnych. Zadaniem sektora prywatnego według doktryny jest przede wszystkim współpraca z sektorem publicznym w zakresie

---

³² Państwowy Instytut Badawczy NASK..., s. 10.

³³ F. ORTENZI, R. MARTEN, N.B. VALENTINE, A. KWAMIE, K. RASANATHAN, *op. cit.*

³⁴ OECD, *Good Practice...*, s. 5.

przeciwdziałania zagrożeniom środowiska informacyjnego, włączenie prywatnych nadawców komercyjnych do realizacji zadań informacyjnych stawianych mediom publicznym, udział w mechanizmach wymiany informacji, szkoleniach oraz stosowanie zasad dobrych praktyk, aktywność i rzetelność informacyjna wobec organów odpowiedzialnych za nadzór nad funkcjonowaniem strategicznych organizacji oraz spółek państwa. Natomiast do głównych zadań sektora obywatelskiego zalicza się działania wspierające bezpieczeństwo informacyjne państwa, kreowanie spójnego przekazu służącego interesom Polski, zaangażowanie obywateli oraz udział w przedsięwzięciach i ruchach obywatelskich służących wzmocnieniu bezpieczeństwa informacyjnego, samoorganizacja społeczeństwa obywatelskiego poprzez samokształcenie, podnoszenie świadomości o zagrożeniach i wspieranie obywatelskiego potencjału przeciwdziałania, świadome konsumowanie treści informacyjnych, analiza treści, identyfikacja ataków propagandowych i dezinformacyjnych³⁵. Kluczową rolę społeczeństwa obywatelskiego i organizacji medialnych w zakresie sprawdzania faktów i możliwości badawczych dotyczących dezinformacji podkreśla Unia Europejska. Podmioty te mają zasadnicze znaczenie nie tylko dla zwiększenia przejrzystości, odpowiedzialności i wiarygodności mediów internetowych, lecz także dla podnoszenia świadomości społecznej i umiejętności korzystania z mediów³⁶. Ważne jest również, aby to administracja była tą siłą, która zarówno zachęca, jak i stwarza warunki do współpracy z organizacjami pozarządowymi.

---

³⁵ *Doktryna Bezpieczeństwa Informacyjnego...*

³⁶ Unia w tym względzie podejmuje konkretne działania, takie jak wprowadzenie Kodeksu Postępowania UE w zakresie dezinformacji z 2018 r. i jego najnowsza wersja z czerwca 2022 r., jako przykład pierwszego aktu tego typu dobrowolnie przyjęty przez największych gigantów technologicznych sektora prywatnego. Zatwierdzono również Digital Service Act (DAS) pierwszych wspólnych przepisów dotyczących obowiązków i odpowiedzialności pośredników na jednolitym rynku otworzą nowe możliwości świadczenia usług cyfrowych. Sektor pozarządowy wspierany jest również przez Unię za pomocą instrumentów finansowych, takich jak organizacje zajmujące się fact-checkingiem oraz promowaniem umiejętności korzystania z mediów (*media literacy*) i jakościowego dziennikarstwa. Została utworzona również sieć Europejskie Obserwatorium Mediów Społecznościowych (European Digital Media Observatory, EDMO). Zob. M. WIGELL, H. MIKKOLA, T. JUNTUNEN, *op. cit.*, s. 9-21.

Otwartość administracji na podmioty zewnętrzne wydaje się kluczem do efektywnego wykorzystania tych podmiotów, które chcą i które widzą potrzebę wzmocnienia państwa i jego społeczeństwa dla dobra ogółu, zarówno w relacjach narodowych, jak i międzynarodowych³⁷.

Wśród działań służących budowaniu świadomości i odporności społecznej na dezinformację realizujących podejście całego społeczeństwa (WoS) w naszym kraju należy podkreślić przekrojową działalność poświęconą badaniom, szkoleniom i doradztwu w zakresie użytkowania Internetu, prowadzoną przez Naukową i Akademicką Sieć Komputerową (NASK) – Państwowy Instytut Badawczy, podlegający Ministerstwu Cyfryzacji. Instytut jest autorem Kodeksu Dobrych Praktyk, który ma służyć walce z dezinformacją³⁸. W ramach swej misji promowania i wdrażania koncepcji społeczeństwa informacyjnego zajmuje się on również edukacją, głównie dzieci i młodzieży, nakierowaną na bezpieczne korzystanie z sieci i nowych technologii³⁹. Wymagająca podkreślenia jest także działalność fact-checkingowa prowadzona w naszym kraju przez instytucje, które zajmują się sprawdzaniem faktów. W Polsce funkcjonuje kilka organizacji tego rodzaju, natomiast niewiele z nich posiada certyfikat IFCN⁴⁰. W ramach działalności naukowej na wielu uczelniach są realizowane projekty i prowadzone badania poświęcone zagadnieniu dezinformacji. Wśród licznych organizacji pozarządowych działających na rzecz przeciwdziałania dezinformacji poprzez budowanie świadomości i odporności społeczeństwa należy wymienić Fundację Nowoczesna Polska, która w zakresie edukacji szkolnej działa

---

³⁷ *Identyfikacja otoczenia...*, s. 25.

³⁸ Sygnatariuszami Kodeksu jest 11 organizacji i instytucji: Crazy Nauka, CyberDefence24, FakeHunter, Fundacja Zamenhofa, Fundacja Rozwoju Przez Całe Życie, Fundacja Nauka. To lubię, Spider's Web+, Stowarzyszenie Demagog, Stowarzyszenie Prawda, Stowarzyszenie Sieć Obywatelska Watchdog i NASK.

³⁹ *Identyfikacja otoczenia...*, s. 4-5.

⁴⁰ Międzynarodowa sieć sprawdzania faktów (IFCN) w Poynter została uruchomiona w 2015 r., aby zrzeszać rosnącą społeczność weryfikatorów faktów na całym świecie i zwolenników informacji opartych na faktach w globalnej walce z dezinformacją. IFCN promuje doskonałość sprawdzania faktów w ponad 100 organizacjach na całym świecie poprzez rzecznictwo, szkolenia i wydarzenia na całym świecie, <https://www.poynter.org/ifcn/> [dostęp 14 maja 2023 r.].

przez serwis Edukacja Medialna, z którego mogą korzystać nauczyciele, Fundacja Info Ops Polska oraz Fundacja Panoptykon, które we współpracy z Fundacją Reporterów przygotowały publikację „Stop dezinformacji. Poradnik dla dziennikarzy i redakcji”, także Stowarzyszenie Demagog. W walkę z dezinformacją zaangażowane są również media, które są autorami projektów poświęconych tej tematyce; są to między innymi „Gazeta Prawna”, CyberDefence24.pl, polska edycja EuroActiv, OKO Press. Wśród polskich ośrodków cieszących się renomą międzynarodową regularne badania prowadzą i publikują eksperci Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych i Ośrodka Studiów Wschodnich. Cyklicznie raportuje Visegrad Insight i Kolegium Europy Wschodniej z Wrocławia⁴¹. Liczne działania podejmowane w ramach podejścia całego społeczeństwa (WoS), służące budowaniu świadomości i odporności społecznej, są wielopłaszczyznowe, natomiast wciąż wymagają większej koordynacji. Głównymi czynnikami utrudniającymi zastosowanie podejścia WGAi WoS są nieporozumienia skutkujące różnym rozumieniem kluczowych pojęć, rozbieżnymi systemami wartości, programami instytucjonalnymi i ideologiami politycznymi. Należą do nich brak koordynacji między zainteresowanymi stronami, niejasność co do ról i obowiązków, niski poziom zaangażowania ze strony podmiotów, których programy nie są spójne, oraz brak wspólnego języka wymiany informacji⁴².

7. ZAKOŃCZENIE

Koncepcja podejścia całego rządu (WGA) i całego społeczeństwa (WoS) zakłada podejmowanie wspólnych działań na rzecz budowania świadomości i odporności społeczeństwa przez różne podmioty, w celu sprostania złożonym wyzwaniom, jakie stawia dezinformacja. Społeczna świadomość i odporność jest kluczowa w efektywnej walce z dezinformacją oraz powiązanych z nią zagrożeniami. Składają się na nią zarówno

---

⁴¹ *Identyfikacja otoczenia...*, s. 82-83.

⁴² F. ORTENZI, R. MARTEN, N.B. VALENTINE, A. KWAMIE, K. RASANATHAN, *op. cit.*

działania legislacyjne, edukacyjne, regulacje rynku prywatnego, inicjatywy biznesowe, rozwój nowych technologii, jak i działania organizacji pozarządowych i eksperckich. Rozumie to UE, która w ostatnich latach rozwinęła działania w każdym z tych obszarów i podjęła kooperację z wymienionymi wyżej sektorami oraz państwami członkowskimi. Jest to jednak dopiero początek procesu budowy odporności społecznej, która wymaga dalszego rozwoju, finansowania oraz badań, nie tylko w obszarze nowych technologii⁴³.

Środowiska zajmujące się powyższą tematyką rekomendują wprowadzenie w Polsce koncepcji podejścia całego rządu (WGA) oraz całego społeczeństwa (WoS), gdzie sektor prywatny i obywatelski, w tym organizacje pozarządowe, obok instytucji i organizacji państwowych, mają swoje miejsce i odgrywają istotną rolę we wzmacnianiu odporności państwa na dezinformację. Podkreśla się, że w praktyce rozwój i skuteczność podejścia całego rządu (WGA) i całego społeczeństwa (WoS) wymaga zmian instytucjonalnych i administracyjnych, a także budowania wiedzy i potencjału. Wszystko to należy podjąć, ściśle łącząc istniejące i przyszłe wysiłki w szerszych obszarach międzysektorowych i wielosektorowych działań na rzecz przeciwdziałania dezinformacji⁴⁴. Administracja publiczna jako dysponent niezbędnych narzędzi politycznych, ustawodawczych i merytorycznych nadaje walce z dezinformacją konkretne ramy prawne i wykonawcze, natomiast istotnym wsparciem i uzupełnieniem tych działań jest pełne zaangażowanie społeczeństwa, w tym sektora prywatnego, sektora organizacji pozarządowych i obszaru nauki. Wielość wyzwań, jakie stawia dezinformacja państwu i społeczeństwu, jedynie potwierdza założenie, że tylko wspólne działania tych dwóch sfer mogą przynieść oczekiwane rezultaty, wzmocnić przestrzeń informacyjną, zwiększyć zaufanie społeczne, budować świadomość oraz odporność i dzięki temu przeciwdziałać dezinformacji. Pomimo wielu podejmowanych działań na rzecz przeciwdziałania dezinformacji, odporność i świadomość społeczna wciąż pozostaje obszarem, który

---

⁴³ I. ALBRYCHT, Ł. GAWRON, M. GÓRA, M. HAMPPEL, M. KRAWCZYK, S. ŁAZAREK, K. MALESA, W. SKOMRA, *op. cit.*, s. 24.

⁴⁴ F. ORTENZI, R. MARTEN, N.B. VALENTINE, A. KWAMIE, K. RASANATHAN, *op. cit.*

wymaga nieustającej i skoordynowanej współpracy wszystkich podmiotów. Rzeczywistość, w której jako społeczeństwo nieustająco poddawani jesteśmy presji i naciskom w przestrzeni informacyjnej, pokazuje, że nasze bezpieczeństwo jest bezpośrednio zależne od świadomości i odporności na dezinformację.

WHOLE OF GOVERNMENT ORAZ *WHOLE OF SOCIETY* – SKUTECZNE
DZIAŁANIA W BUDOWANIU ŚWIADOMOŚCI I ODPORNOŚCI
SPOŁECZEŃSTWA NA ZAGROŻENIA W PRZESTRZENI INFORMACYJNEJ –
PRZECIWDZIAŁANIE DEZINFORMACJI W POLSCE

Streszczenie

Oddziaływanie zagrożeń w przestrzeni informacyjnej związanych z dezinformacją nigdy dotąd nie miało takiej skali i znaczenia. Przeciwdziałanie tym zagrożeniom wymaga systemowego i wieloaspektowego podejścia, opartego na szerokiej edukacji, skutecznych regulacjach prawnych i koordynacji działań w ramach struktur państwowych oraz instytucji i organizacji spoza nich. Koncepcja podejścia całego rządu (WGA) i całego społeczeństwa (WoS) zakłada podejmowanie wspólnych działań przez różne podmioty, w celu sprostania złożonym wyzwaniom odnoszącym się do zjawiska dezinformacji i zapewnienia kompleksowych rozwiązań, zdefiniowanych problemów w szerokiej skali. Kryzys związany zarówno z pandemią COVID-19, jak i trwającą wojną na Ukrainie jednoznacznie wskazuje, że tylko współdziałanie wielu podmiotów i na wielu płaszczyznach daje możliwość stworzenia odpowiednich zasobów i zdolności, aby skutecznie budować świadomość i odporność społeczeństwa w tej przestrzeni i przeciwdziałać dezinformacji.

‘WHOLE OF GOVERNMENT’ AND ‘WHOLE OF SOCIETY’ – EFFECTIVE
ACTION TO BUILD UP SOCIETY’S AWARENESS AND RESILIENCE TO
THREATS IN INFORMATION SPACE: COUNTERING DISINFORMATION IN
POLAND

Summary

The scale and significance of threats in information space due to disinformation has never been so vast. Countering these threats calls for a systemic and multifaceted approach based on a broad educational background, effective legal regulations and coordinated work by the State and other institutions and organisations. The Whole-of-Government Approach combined with the Whole-of-Society Approach

means joint activities performed by various government agencies and society treated as a whole to meet the complex challenges of disinformation and provide comprehensive solutions to specific large-scale problems. The crisis caused by the COVID-19 pandemic and the ongoing war in Ukraine clearly shows that multi-level cooperation by many entities is the only way to build up social awareness and resilience to disinformation.

Słowa kluczowe: podejście całego rządu (WGA); podejście całego społeczeństwa (WoS); dezinformacja; społeczna odporność; przestrzeń informacyjna.

Keywords: The Whole-of-Government Approach (WGA); the Whole-of-Society Approach (WSA); disinformation; social resilience; information space.

Literatura

- ALBRYCHT I., GAWRON Ł., GÓRA M., HAMPPEL M., KRAWCZYK M., ŁAZAREK S., MALESA K., SKOMRA W., *Systemowa odporność państwa w cyfrowej erze*, Kraków 2022.
- BRYJKA F., *Rozwój unijnych zdolności do zwalczania zagrożeń hybrydowych*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, «Strategic Files» 117.9/2022.
- CHMIELECKA P., *Zjawisko dezinformacji komunikacji politycznej na przykładzie imigrantów z Ukrainy – zarys problemu*, [w:] *Dezinformacja – Inspiracja – Społeczeństwo. Social CyberSecurity*, red. D. BOĆKOWSKI, E. DĄBROWSKA-PROKOPOWSKA, P. GORYŃ, K. GORYŃ, Białystok 2022, s. 63-78.
- CHRISTENSEN T., LÆGREID P., *The Whole-of-Government Approach to Public Sector*, «Public Administration Review» 67.6/2007, s. 1059-1066.
- Identyfikacja otoczenia i uwarunkowań systemowych administracji publicznej w Polsce w kontekście współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie przeciwdziałania rosyjskiej dezinformacji i propagandzie: luki, potrzeby, rekomendacje. Projekt przeciwdziałania rosyjskiej dezinformacji i propagandzie, Grupa Defence24, Warszawa, grudzień 2022.*
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Zwalczanie dezinformacji w Internecie: podejście europejskie*, Komisja Europejska, Bruksela 2018.
- KONOPKA K., *Pandemia dezinformacji – prawno-psychologiczny punkt widzenia wobec internetowych ruchów antyszczepionkowych i altmedowych*, [w:] *Dezinformacja – Inspiracja – Społeczeństwo. Social CyberSecurity*, red. D. BOĆKOWSKI, E. DĄBROWSKA-PROKOPOWSKA, P. GORYŃ, K. GORYŃ, Białystok 2022, s. 121-142.
- KUPIECKI R., CHŁOŃ T., BRYJKA F., KOZŁOWSKI K., MISIUNA J., PODEMSKA J., PODEMSKI P., *Platforma przeciwdziałania dezinformacji – budowanie odporności społecznej, badania i edukacja*, Warszawa 2021.

- LESSENSKI M., *Media Literacy Index 2021 Double Trouble: Resilience to Fake News at the Time of Covid-19 Infodemic*, Open Society Institute – Sofia, 3.2021.
- ORTENZI F., MARTEN R., VALENTINE N.B., KWAMIE A., RASANATHAN K., *Whole of government and whole of society approaches: call for further research to improve population health and health equity*, BMJ Glob Health (2022), <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9344990/>.
- Państwowy Instytut Badawczy NASK, *Zjawisko dezinformacji w dobie rewolucji cyfrowej. Państwo. Społeczeństwo. Polityka. Biznes*, Warszawa, wrzesień 2019.
- STANIURSKI P., *Trolling, Fake news, infotainment. Rola mediów społecznościowych w prowadzeniu wojny informacyjnej na przykładzie działań podejmowanych w tym obszarze przez Federację Rosyjską*, [w:] *Dezinformacja – Inspiracja – Społeczeństwo. Social CyberSecurity*, red. D. BOĆKOWSKI, E. DĄBROWSKA-PROKOPOWSKA, P. GORYŃ, K. GORYŃ, Białystok 2022, s. 51-62.
- WIGELL M., MIKKOLA H., JUNTUNEN T., *Best Practices in the whole-of-society approach in countering hybrid threats*, Policy Department for External Policies, European Union, Brussels 2021.

Strony internetowe

- International Fact-Checking Network, <https://www.poynter.org/ifcn/>
- Whole of government and Whole of society Approaches*, <https://journalsofindia.com/whole-of-government-and-whole-of-society-approaches/>